

ایکس بی آر ال؛ سیستم باز

گفتگو با دکتر رافیک باغومیان

عضو هیئت علمی دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه شهید بهشتی

سپاسگزار

سپاسگزاریم که دعوت ما را پذیرفتید و در این گفتگو شرکت کردید. شما از همکاران مجله حسابرس و از محققان رشته حسابداری هستید و خوانندگان مجله با کارهای خوب شما آشنایی دارند. گفتگو را با توضیحی درباره ایکس بی آر ال و ویژگیهای آن شروع کنیم.

دکتر باغومیان

ایکس بی آر ال (XBRL) یک استاندارد بین المللی برای گزارشگری دیجیتال اطلاعات مالی، عملکرد، ریسک و رعایت است؛ هر چند که از آن برای بسیاری از انواع دیگر گزارشگری نیز استفاده می شود. ایکس بی آر ال توسط یک کنسرسیوم غیرانتفاعی جهانی مدیریت می شود که متعهد به بهبود گزارشگری در جهت منافع عمومی است. در حال حاضر بیش از ۵۰ کشور در سراسر جهان از ایکس بی آر ال استفاده می کنند؛ به گونه ای که سالانه میلیونها سند سودمندتر، اثربخش تر و دقیق تر بر این اساس تهیه و جایگزین گزارشهای قدیمی و کاغذی می شود. قبل از ایجاد ایکس بی آر ال، تجزیه و تحلیل جامع صورتهای مالی مستلزم سازماندهی مجدد هر یک از اقلام افشاشده در متنهای چاپ شده یا صفحه های استاندارد اینترنت بود که فرایندی دشوار، زمان بر و هزینه بر به شمار می آمد.

(IFRS) نشان دهنده الزامهای ارائه و افشای اطلاعات مشخص شده در استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی و همچنین، شامل عناصری از پیوسته‌های این استانداردها مانند رهنمودهای پیاده‌سازی و مثالهای تشریحی است. در ضمن، دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی شامل مواردی از افشا است که توسط استانداردهای الزامی نشده‌اند ولی در عمل به‌طور معمول گزارش می‌شوند.

نسخه‌های به‌روزرسانی شده دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی هنگامی منتشر می‌شود که هیئت استانداردهای بین‌المللی حسابداری، استانداردهای جدید یا تجدیدنظر شده‌ای را منتشر می‌کند که محتوای آنها بر دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی تاثیرگذار است. البته، چنین به‌روزرسانی‌هایی می‌تواند به دلیل بهبود محتوای عمومی دانشنامه یا ارتقای فناوری نیز صورت پذیرد. در ضمن، نسخه‌های به‌روزرسانی شده دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در معرض نظرخواهی عمومی هم قرار می‌گیرند.

ایکس‌بی‌آرال با فراهم ساختن یک برچسب منحصر به فرد برای هر یک از اقلام مزبور که به صورت الکترونیکی قابل خواندن است، پیشنهاد صرفه‌جویی قابل توجهی در منابع صرف شده توسط استفاده‌کنندگان از چنین اطلاعاتی را ارائه کرد.

ویژگی بارز ایکس‌بی‌آرال، «بازبودن» آن است؛ به این معنا که هر کس به‌طور رایگان و بدون نیاز به صرف هزینه‌ای برای خرید حق امتیاز، مجاز به استفاده از تمامی امکانات و ویژگیهای ایکس‌بی‌آرال است. این استاندارد به تقریب از هر نوع گزارش قابل تصویری پشتیبانی می‌کند، به‌طور ذاتی ویژگی چندزبان بودن را دارد و همچنین، تعداد زیادی از الزامهای پیچیده در حوزه کسب‌وکار را پوشش می‌دهد. از سوی دیگر ویژگیهای فنی مربوط، به‌رایگان در دسترس است و راهنمای پیاده‌سازی و مطالعات موردی فنی آن نیز در دسترس اعضای بین‌المللی ایکس‌بی‌آرال قرار دارد. در ضمن، کنسرسیوم بین‌المللی ایکس‌بی‌آرال هم یک گروه منحصر به فرد است که وظیفه آن مدیریت دانش، انتظار، نوآوری و سطح افشای (بازبودن) بخش عمومی و بخش خصوصی در سراسر جهان است.

سازمان

دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS Taxonomy) بخش مرکزی استاندارد ایکس‌بی‌آرال است. درباره آن توضیح دهید و روشن کنید چه مرجعی و چگونه آن را تهیه می‌کند و چه کاربردی دارد؟

دکتر باغومیان

دانشنامه عبارت از گروه‌بندی مفاهیم مالی یا «عناصر» است که در آن هر یک از این مفاهیم تعریف می‌شود (همانند یک لغتنامه). علاوه بر این، در دانشنامه روابط میان مفاهیم یک گروه نیز تعریف می‌شود. بنابراین، اگر داریم با یکی از اقلام ترازنامه مانند وجوه نقد کار می‌کنیم، دانشنامه باید شامل تعریف «وجوه نقد» و همچنین رابطه آن با سایر اقلام ترازنامه (در دانشنامه) هم باشد. برای مثال، دانشنامه اصول پذیرفته‌شده حسابداری ایالات متحد (US GAAP) شامل بیش از ۱۵۰۰۰ عنصر است که به‌طور معمول در گزارشگری مالی مبتنی بر اصول پذیرفته‌شده حسابداری ایالات متحد از آنها استفاده می‌شود.

دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی

برچسب‌زنی

عبارت است از

فرایند کار بست داده‌های مالی

منحصر به فرد یک واحد تجاری

روی یک عنصر دانشنامه

نسخه سالانه دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، در واقع مجموعه نسخه‌های به‌روزرسانی شده‌ای است که طی سال منتشر می‌شود. بنیاد استانداردهای بین‌المللی

نسخه الکترونیکی استاندارد بین‌المللی گزارشگری مالی مربوط
وصل و آن را مشاهده کنند.

هر کس به‌طور رایگان و
بدون نیاز به صرف هزینه‌ای
برای خرید حق امتیاز
مجاز به استفاده از
تمامی امکانات و ویژگیهای
ایکس‌بی‌آرال است

برچسب‌زنی عبارت است از فرایند کاربست داده‌های مالی
منحصر به فرد یک واحد تجاری روی یک عنصر دانشنامه.
فرایند برچسب‌زنی طی ایجاد یک سند مصداق (نمونه)
(Instance Document) اجرا می‌شود. سند پیش‌گفته،
پرونده‌ای شامل اطلاعات گزارشگری مربوط به یک شرکت
است که به‌طور ساختارمند ارائه می‌شود تا رایانه‌ها بتوانند آن
را به‌صورت هوشمند تشخیص دهند و مبادله کنند. انتظار
می‌رود که چنین اسنادی برای گزارشهای مالی جداگانه‌ای
چون گزارشهای سالانه، اعلام سود و گزارشهای ارسالی به
اعتباردهندگان، ایجاد شوند. سند مصداق (نمونه) یک پرونده
ایکس‌ام‌ال (XML) است که در آن داده‌های مربوط به
یک شرکت به عناصر دانشنامه پیوند (برچسب) زده می‌شود
تا یک سند ایکس‌بی‌آرال ایجاد گردد؛ سندی که می‌توان آن
را به‌منظور استفاده تعداد زیادی از استفاده‌کنندگان، به‌صورت
خودکار اعتباردهی و منتقل کرد.

سازش

فرایند گزارشگری مالی با اتکا بر ایکس‌بی‌آرال، چه
تفاوتی با گزارشگری مالی سنتی دارد؟

گزارشگری مالی که متولی انتشار دانشنامه است، به‌طور
معمول نسخه سالانه را در سه‌ماهه اول سال منتشر می‌کند.
بنیاد یادشده، همچنین رهنمودهای آموزشی و موارد دیگری
را به‌منظور کمک به درک و استفاده از دانشنامه استانداردهای
بین‌المللی گزارشگری مالی، منتشر می‌کند.

دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی موجب
بهبود ارتباطات میان تهیه‌کنندگان و استفاده‌کنندگان از
صورت‌های مالی می‌شود که بر اساس استانداردهای بین‌المللی
گزارشگری مالی ارائه شده‌اند. تهیه‌کنندگان می‌توانند
با استفاده از عناصر دانشنامه استانداردهای بین‌المللی
گزارشگری مالی، اقلام افشاشده مورد نظر را برچسب‌زنی
کنند تا به‌راحتی در دسترس استفاده‌کنندگان از گزارشهای
الکترونیکی قرار گیرد.

سازش

تهیه صورت‌های مالی مبتنی بر استانداردهای بین‌المللی
گزارشگری مالی چه فرایندی دارد و چگونه از دانشنامه
برای تهیه صورت‌های مالی استفاده می‌شود؟ فرایند
برچسب‌زنی چگونه است؟

دکتر باغومیان

به‌منظور تسهیل درک محتوای دانشنامه استانداردهای
بین‌المللی گزارشگری مالی و برای کمک به تهیه و استفاده
از صورت‌های مالی الکترونیکی و ساختارمند مبتنی بر
استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، دانشنامه مصور
استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS Tax-
onomy Illustrated- ITI) توسط بنیاد استانداردهای
بین‌المللی گزارشگری مالی منتشر می‌شود. در این رهنمود،
محتوای دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری
مالی به‌گونه‌ای ارائه شده است که به استفاده‌کنندگان اجازه
می‌دهد بدون داشتن دانش عمیقی از ابزار فنی آن یعنی
ایکس‌بی‌آرال، بتوانند آن را بررسی و با آن کار کنند. دانشنامه
مصور استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در دو
قالب پی‌دی‌اف (PDF) و اکسل (Excel) و اچ‌تی‌ام‌ال
(HTML) قبل از سال ۲۰۲۰ در دسترس است. هر دو نسخه
شامل پیوندهایی است که به استفاده‌کنندگان امکان می‌دهد تا
با کلیک‌کردن روی یک عنصر از دانشنامه به‌طور مستقیم به

مبتنی بر اصول مشابهی است، ارائه می‌شود. چنین شبکه‌ای از گزارشها باید با یکدیگر سازگار و در حالت آرمانی به‌طور مستقیم به شبکه گزارشهای بخشهای دیگر، متصل باشد. شورای گزارشگری مالی برای پیاده‌سازی چنین پیشنهادی، یک رویکرد با «الویت دیجیتال» را پیشنهاد می‌کند؛ یعنی، یکس‌بی‌آرال نقش اساسی را در ارائه و افشای دامنه وسیعی از اطلاعات برعهده خواهد داشت.

در واقع، هدف شورای گزارشگری مالی افزایش شفافیت و فهم‌پذیری به‌عنوان پاسخی به اعتراض استفاده‌کنندگان مبنی بر حجم و ابهام بیش از اندازه گزارشهای سالانه بوده است. شورای گزارشگری مالی تأکید کرده است که ایجاد و پیاده‌سازی این الگوی جدید، مستلزم به‌کارگیری یک چارچوب داده‌های ساختارمند مانند یکس‌بی‌آرال است و باید تا اندازه‌ای بر داده‌های موجود در شبکه گزارشگری، برجسب زده شود تا تحلیل، ارتباط و استفاده دوباره از آنها امکان‌پذیر باشد.

آنچه مسلم است، حسابداران و حساب‌رسان باید خود را برای رویارویی با تحولات گزارشگری در آینده آماده کنند تا بتوانند با استفاده از پیشرفت فناوری یکس‌بی‌آرال و ابزار مشابه، خود را با تغییرات آینده تطبیق دهند. در این راستا، از بزرگترین چالشهای پیش‌روی حسابداران به‌ویژه در کشورهایی چون ایران که هنوز یکس‌بی‌آرال در آنها نوپا به‌شمار می‌آید، ابتدا بحث آموزش و آشنایی با ویژگیهای یکس‌بی‌آرال و سپس کسب مهارت در زمینه استفاده از دانشنامه‌های مربوط و تهیه و ارائه اطلاعات شرکتها در قالب یکس‌بی‌آرال است. البته، پرواضح است که ابتدا باید دولت، مقررات‌گذاران و متولیان تدوین استاندارد، برنامه‌هایی را در قالب گزارشگری داوطلبانه در قالب یکس‌بی‌آرال اعلام و تمامی ذی‌نفعان شامل اهالی حرفه را به مشارکت در آن تشویق کنند. چالش بزرگ دیگر، مربوط به حساب‌رسان است که باید خود را با سرعت تغییر و نحوه تهیه و ارائه اطلاعات در قالب جدید، تطبیق دهند. بدین‌منظور، حساب‌رسان باید به‌دنبال استفاده از حسابرسی برخط و حسابرسی مستمر و به‌کارگیری یکس‌بی‌آرال در کار حسابرسی باشند.

سپاس

به‌طور ویژه گفته می‌شود که یکس‌بی‌آرال موجب بهبود

دکتر باغومیان

استفاده از یکس‌بی‌آرال مزایای زیادی را برای تمامی مراحل گزارشگری و تحلیلگری مالی به‌همراه دارد. چنین مزایایی شامل خودکارسازی فرایند، صرفه‌جویی در زمان و هزینه، افزایش سرعت، اتکاپذیری، یکنواختی و دقت تهیه و ارائه داده‌ها و نیز کیفیت بالاتر اطلاعات حاصل و تحلیل آنها و در نهایت، تصمیم‌گیری بهتر استفاده‌کنندگان مربوط است.

تمامی انواع سازمانها می‌توانند به‌منظور بهبود کارایی تهیه و ارائه اطلاعات مالی و غیرمالی از یکس‌بی‌آرال استفاده کنند. از سوی دیگر، چون یکس‌بی‌آرال توسعه‌پذیر و انعطاف‌پذیر است، می‌توان کاربرد آن را با الزامهای گوناگون گزارشگری تطبیق داد. این موضوع به واحدهای مالی شرکتها کمک می‌کند تا با تلاش کمتر و صرف منابع معقول‌تری، بتوانند گزارشهای داخلی حسابداری مدیریت، صورتهای مالی، اظهارنامه‌های مالیاتی و گزارشهای لازم به اعتباردهندگان را تهیه کنند و ارائه دهند. بدین ترتیب، تمامی مشارکت‌کنندگان در زنجیره تامین اطلاعات مالی، فارغ از این‌که تهیه‌کننده، ارائه‌کننده یا استفاده‌کننده از گزارشهای مربوط باشند، منتفع خواهند شد.

سپاس

با توسعه یکس‌بی‌آرال، گزارشگری مالی در آینده چگونه خواهد بود؟ حسابداران و حساب‌رسان چگونه باید خود را با تغییرات احتمالی گزارشگری مالی و پیشرفتهای گزارشگری آن آماده کنند؟

دکتر باغومیان

پیشرفت فناوری در سالهای اخیر، موجب شده است تا گزارشگری روی کاغذ به کاری زائد تبدیل شود. از سوی دیگر، استفاده از داده‌های ساختارمند (برای مثال، در قالب یکس‌بی‌آرال) موجب افزایش انعطاف‌پذیری، شخصی‌سازی و سرعت گزارشگری شده است. بدین ترتیب، استفاده‌کنندگان گوناگون این امکان را خواهند داشت تا به همان اطلاعاتی که به‌واقع نیاز دارند، به‌فوریت دست یابند.

شورای گزارشگری مالی انگلستان (FRC)، به‌تازگی الگویی را برای گزارشگری پیشنهاد کرده است که بر اساس آن، بخشهای مختلف گزارش سالانه شرکتها تفکیک و در قالب شبکه‌ای از گزارشهای گوناگون از بخشهای مختلف که

شفافیت گزارشگری مالی می‌شود. چگونه ایکس‌بی‌آرال به این موضوع مربوط می‌شود؟

سازمان

در ایران چه مرجعی باید استفاده از ایکس‌بی‌آرال را سازمان و گسترش دهد و بر آن نظارت کند؟ متولی ایکس‌بی‌آرال چه وظایف و مسئولیتهای خواهد داشت؟

دکتر باغومیان

به‌منظور استقرار و پیاده‌سازی طرح استفاده از ایکس‌بی‌آرال در کشور، به‌نظر می‌رسد تشکیل یک کنسرسیوم ملی ایکس‌بی‌آرال که عضوی از کنسرسیوم جهانی ایکس‌بی‌آرال خواهد بود، می‌تواند یک راه‌حل باشد. همچنین، پیشنهاد می‌شود کنسرسیوم یادشده از نهادهای ناظر یا قانونگذار گوناگونی تشکیل شود که نیاز به دریافت گزارشهای دوره‌ای از شرکتها و سازمانها را دارند (برای مثال، سازمان بورس و اوراق بهادار، بانک مرکزی، سازمان امور مالیاتی، بیمه مرکزی و...). انتظار می‌رود این کنسرسیوم در گام نخست به تهیه مقرراتی هم‌تراز با قانون قالب واحد الکترونیک اروپا (ESEF) بپردازد تا کلیه ناشران موظف باشند گزارشگری الکترونیکی خود را در چارچوب موارد مقررشده در قانون انجام دهند.

گام مهم بعدی، تهیه دانشنامه‌های متناسب با کاربرد ایکس‌بی‌آرال در هر یک از حوزه‌هایی است که انتظار می‌رود گزارشهای دوره‌ای پیش‌گفته در زمینه آنها تهیه و ارائه شوند. در این مرحله، مشارکت و همکاری تنگاتنگ سازمان حسابرسی که متولی تدوین استانداردهای حسابداری و حسابرسی در کشور است و نیز سایر نهادهای مشابه، ضروری است.

ناگفته نماند که استقرار و پیاده‌سازی ایکس‌بی‌آرال یک طرح ملی است که نیازمند عزم ملی تمامی ذی‌نفعان و نیز آماده‌سازی زیرساختهای سخت‌افزاری و نرم‌افزاری لازم در سطح کشور است که پرداختن به آن، مجال دیگری را می‌طلبد.

سازمان

از شما سپاسگزاریم. امیدواریم در گفتگوی آینده شاهد پیشرفتهایی در گزارشگری مالی الکترونیک در ایران

باشیم.

به‌منظور استقرار و پیاده‌سازی

طرح استفاده از

ایکس‌بی‌آرال در کشور

تشکیل یک کنسرسیوم ملی

می‌تواند یک راه‌حل باشد

دکتر باغومیان

اطلاعات زمانی شفاف تلقی می‌شود که حتی در شرایط ابهام نیز به‌صراحت انعکاس‌دهنده ماهیت اقتصادی معاملات و به‌آسانی برای استفاده‌کنندگان قابل فهم باشند. این در حالی است که استفاده از ایکس‌بی‌آرال به شیوه‌های زیر، موجب ارتقای سطح شفافیت گزارشگری می‌شود:

- افشای کامل و منصفانه فعالیت‌های مربوط به کسب‌وکار و مدیریت عملیات،
- بررسی آسان جزئیات کامل اطلاعاتی که توسط سازمانها ارائه می‌شود؛ بدون افزایش سطح پیچیدگی اطلاعات و نحوه دسترسی استفاده‌کنندگان به اطلاعات مذکور،
- اطمینان‌دهی نسبت به قابل فهم بودن و مستندسازی اطلاعات گزارش شده،
- ارائه امکان جستجوی مستقیم اطلاعات مربوط؛ فارغ از مکان وجود اطلاعات و همچنین، مقایسه آسان اطلاعات ارائه‌شده از سوی سازمانهای مختلف،
- استفاده آسان از داده‌های برجسب‌دار به‌دلیل انعطاف‌پذیری، پویایی، به‌موقع بودن، دقت، تعامل‌پذیری و سایر ویژگیهای آنها.